

9) Dr. A. IBRUS — Tartu: **Mõnda enesetappest.**

Enesetappe-probleem on juba ammu teadusilma tähelepanekut köitnud. Teda on uuritud mitmekülgset ja iga järgnev uurimus on toonud uut. Nii näit. arvati, et enesetapete arv on omal haripunktil 40—50 eluaastatel; hilisemad arvutamised, suhteliselt vastavas eas rahva üldarvule, näitasid aga, et enesetapete arv suureneb käsi-käes eaga, seega annavad suurima enesetapjate % 70—90 aastased isikud. Enesetapete arv on järjest suurenemas, mille põhjusena mainitakse üldiselt kultuuri arengut ja sellega kaasaskäivat raskemat olemasolu eest võitlust, kui ka inimese hingelaadi muutust. Pl a c z e k 'i¹⁾ arvates on Euroopa ja Põhja-Ameerika

---

1) Pl a c z e k: Selbstmord und Selbstmordverhütung. Leipzig 1915.

ARH

tsivilisatsioonirahvad peaaegselt joovastuses: kirgede joovastuses, oma isiku väärtuse joovastuses, alati uute elamuste joovastuses, seega tundlikumad pettumuste puhul, mis võib enesetappeni viia.

Enesetappe-probleemi uurijatest väidavad ühed enesetappjate peaaegselt psüühiliselt ebanormaalsust, kuna teiste arvates ebanormaalselt kõrval ka „normaalne“ tüüp esineb, kehaliselt terved isikud terve mõistusega, kes raskete elutingimuste, või hingeliste konfliktide jne. tõttu enesetappimisele sunnitud. Nende kahe pealiigi kõrval on olemas veel eritüüp, kehaliselt enam-vähem terved, psüühiliselt labiilsed isikud, kes erilistes „füsioloogilistes“ faasides olles saavad enesetappe toime; nii noored inimesed suguküpsemis-eas, raugad vanaduseinvolutsiooni vältel, naisenesetappjad kuupuhastuse, raseduse, imetamise või klimakteeriumi ajajärgudel.

Juba Elvert¹⁾ a. 1794 otsis enesetappe motiive kehalistest häiretest, mida katsuti lahanguite abil kindlaks teha. Hilisemad tööd piirdusid rohkem statistiliste andmete toomisega. 1900. a. alates hakati seda probleemi jälle patoloogilisanatoomiliselt lahendama (Brosch, Heller, Pfeiffer ja t.), kuna veel hilisemate tööde autorid (Horstmann, Fleury, Brockhaus, Bremer, Rieti, Starobinsky ja t.) kogu probleemile lahendust otsivad psühhiaatrilisest lähtekohast.

Enesetappe probleemi statistilise uurimise alal omab põhjapaneva tähtsuse Morselli²⁾, kes esimesena arvude varal selgeks teha püüdis teatud seaduspärasust enesetappes ja arvas võimaliku olevat isegi tuleviku kohta enesetappete arvu ette määrata, oletades, et siin on tegemist omast kohast loodusseadusega.

Käesoleva töö materjaliks on Tartu Ülikooli kohtuliku arstiteaduse instituudi lahanguaktid I. VIII. 1920—31. XII. 1925, kokku 165 enesetappe juhu kohta, neist Tartu linnas 111 ja maakonnas 54 ette tulnud. Tartu linnas elanikkudest = enesetappjatest on ainult kolm väljastpoolt sisse sõitnud (Tallinnast, Pärnust ja Tartu maakonnast). Ka meie enesetappe-materjal kinnitab üldiselt kindlaks tehtud seaduspärasust, maha arvatud üksikud erandid.

Enesetappete kuude viisi liigitusel näit. tuli ilmsiks, et kuna mujal kevade, eriti maikuu, suurima enesetappete arvu annab, sedasama ka meiega kodumaa vanem materjal Zubov³⁾ järele, on meie praeguse aja tähelepanekute järele esimesel kohal enesetappete arvude poolest august ja oktoober, mõlemal kuul 11,8% enesetappete üldarvust; teisel kohal on talvekuud jaanuar ja veebruar, kuna mai alles kolmandal kohal tuleb ja kõige väiksemad enesetappete arvud annavad märtsi ja aprilli kuud. Ainult viimane aasta (1925) näitab kõrvalekaldumist ses suhtes, et siin esimesel kohal seisab veebruari kuu 6 enesetappe juhuga, neist 3 kolmele üks-teisele järgneval päeval (kõik Tartu linnas), mis ehk oletada lubaks teatud psüühiliselt infektsiooni.

Meie 165 enesetappjast on mehi 113 (=68,5%) ja naisi 52, (=31,5), seega suhe 2,2 : 1; Zubov'il oli see suhe Liivimaa kohta (1903. a.) 3,8 : 1.

Käesolevast 165 enesetappest on toimunud:

	Tartu linnas	Tartu maakonnas	Kokku
A. 1920 (I. VIII—31. XII)	8	1	9
„ 1921 (terve aasta)	10	6	16
„ 1922	14	12	26
„ 1923	25	14	39
„ 1924	31	14	45
„ 1925	23	7	30
	Kokku 111	54	165

1) Elvert, E. G. Ueber den Selbstmord in Bezug auf die gerichtliche Arzneykunde. Tübingen, 1794.

2) Morselli: Der Selbstmord. 1881.

3) Зубов: Самоубийство в лифляндской губерний 1903.

Linnas tõuseb enesetapete arv iga aastaga (välja arvatud viimane 1925 a.), kuna Tartu maakonnas viimastel aastatel suuremat tõusu märgata ei ole: 1923 ja 24 a. ühesugused arvud ja 1925 juba langust.

Näeme seega enesetapete arvu kasvamisest 1921.—1924. a. (incl.) suhetes 1:1,8 2, 7:3,6, s. o. 1924. a. on enesetapete arv võrreldes 1921. aastaga 3,6 korda suurem; 1925. a. on aga enesetapete üldarv meil juba langenud. Kui võrrelda enesetappeid suhteliselt rahvaarvule Tartu linnas, siis leiame siin iga 10.000 elaniku kohta enesetappeid: 1921. a. 3,0; 1922. a. 4,7; 1923. a. 6,9; 1924. a. 9,0.

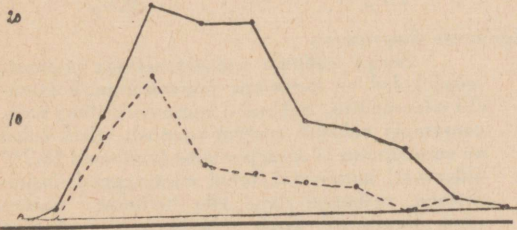
Mees- ja naisenesetapete arv suhteliselt rahva arvule Tartu linnas.

Iga 10.000 meeselaniku kohta oli siin a. 1921 5,2 meesenesetapj. 1,3 naisenesetapj. a. 1922 vastavalt 7,0, ja 2,9; a. 1923 8,6, ja 3,1; a. 1924 9,1, ja 4,1.

Võrreldes saadud arve näeme, et naisenesetapjate arv on suurenenud suhteliselt naisenesetapjate üldarvule 2,5 korda kiiremini, kui meesenesetapjate arv suhteliselt meesenesetapjate üldarvule.

Liigitades kõiki enesetappeid vanuse järele, leiame, et suurimad enesetapete absoluutsed arvud langevad nii mees- kui naisenesetapjatel 20.—30. eluaastatele. Järgnevad meesenesetapjatel 30.—40. ja 40.—50., naisenesetapjatel 15.—20. eluaastad.

Suhteliselt samas eas elanike arvule annavad suurima enesetapete arvu mõlemale soole 70.—80. eluaastad. Naiste suur enesetapete arv alla 20 eluaastat on tõenäilikult ühen-

Alla 15|15-20|20-30|30-40|40-50|50-60|60-70|70-80|80-90|Üle 90

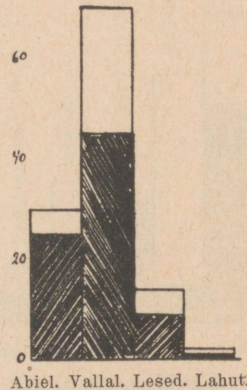
Diagr. 2. Enesetapped 1920.—1924. a. ea järele.

— Meesenesetapjad
- - - Naisenesetapjad

duses psüühilise labiilsusega, mis koos käib suguküpsemisega.

Liigitades meie enesetapjaid (135 j.) perekonnaseisu järele, leiame:

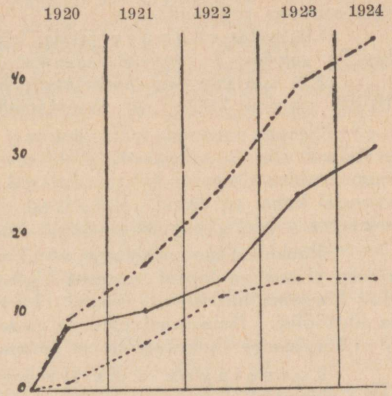
	Mehed	Naised	Kokku
Abielus . . .	25 (25,6%)	5 (15,1%)	30 (22,6%)
Vallalisi . . .	45 (51,3%)	25 (68,9%)	70 (63,1%)
Leskesid . . .	9 (8,6%)	5 (1,1)	14 (9,7%)
Lahutatuid . . .	1	1	2
Teadmata . . .	13	6	19
	93	42	135

Abiel. Vallal. Lesed. Lahut.

Diagr. 3. Enesetapped perekonnaseisu järele

■ Meesenesetapjad.
□ Naisenesetapjad.

Diagr. 1.: Enesetapped 1. VIII. 1920 = 31. XII. 1924.

- - - - Tartu linnas ja maakonnas.
— Tartu linnas
..... Tartu maakonnas

Seega annavad suurima enesetapete protsendi vallalised (53,1%). Leskesid ja lahutatud enesetajaid on absoluutselt küll vähem, kuid arvele võttes leskede ja lahutatute võrdlemisi väikest üldarvu, mida ei ole täpsalt teada, saame arvatavasti veel suurema protsendi.

Liigitades rahvuse järele, leiame enesetajate hulgas: eestlasi 141; vene-lasi 9; sakslasi 9; teisest rahvusest 3; rahvus teadmata 3.

Kui aga võrrelda enesetapete hulka suhteliselt rahvaarvuga, siis leiame, et iga 10.000 elaniku kohta oli enesetajaid: venelasi 28; eestlasi 22; sakslasi 12,5.

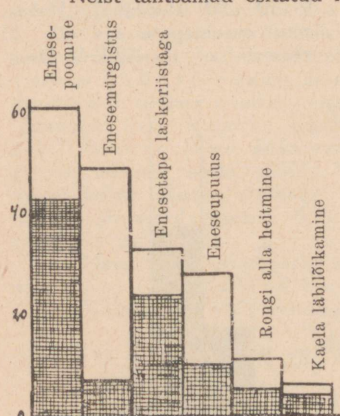
Seega annavad meil suurima enesetapete protsendi venelased; järgnevad eestlased, siis — sakslased. Zubov'i andmeil olid Liivimaal a. 1875—1900 enesetappe suhtes esimesel kohal sakslased, teisel venelased, kolmandal lätlased ja alles viiendal kohal eestlased. Käesoleval ajal on suur enesetapete protsent venelaste seas seletatav vahest praeguse isamaata venelase meeleoluga ja hingelise tasakaalutusega.

Raske on iga enesetajaja elukutset, ametit ja haridust kindlaks teha, seepärast ei saa ka täpsat vastavat liigitust ette võtta. Meie enesetajate hulgas leidub kõrgema haridusega isikuid (1 usuteadlane, 3 arstiteadlast), ametnikke, põllu- ja lihttöölisi. Naisenesetajad on peaaegulikult ilma kindla elukutseta, maha arvatud 2 eriharidusega (halastajaõde ja ämmaemand) ja 2 prostitueerivat naist.

Enesetappe-viiside järele jaguneb meie materjal (1920.—1924. a. incl.) järgmiselt:

	Mehed	Naised	Kokku
Enesepoomine	42,6%	18,2%	35,3%
Enesemürgistus	7,3 "	42,4 "	16,5 "
Enesetape laskeriist.	24,4 "	8,9 "	19,5 "
Eneseuputus	9,7 "	18,2 "	18,1 "
Rongi alla heitmine	4,9 "	6,0 "	3,2 "
Kaela läbilõikamine	3,6 "	1,7 "	2,5 "
Käe veresoonte läbilõik.	2,4 "	—	1,4 "
Enesekägistus silmusega	1,7 "	1,7 "	1,4 "
Kõrguselt allakukutam.	1,7 "	1,7 "	1,4 "
Noapisted	1,7 "	—	0,7 "

Neist tähtsamad esitatud ligiolevas diagrammis:

Diagr. 4. Enesetappe viisid.

■ Meesenesetajad.
□ Naisenesetajad.

Seega eelistab meesenesetajaja poomist, teisel kohal on enesetape laskeriistaga, kolmandal eneseuputus, neljandal enesemürgistus; naisenesetajaja eelistab enesemürgistust, teisel kohal on eneseuputus ja enesepoomine (mõlemad 18,2% üldarvust) kolmandal kohal enesetapped laskeriistaga, neljandal rongi alla heitmine. Laskeriista tarvitavad ainult noored naisenesetajad 20—25 aastani. Varemalt oli laskeriista- enesetappe abinõuna tarvitamine suhe mees- ja naisenesetajatel 5,6:1 (Kraatter'i järele), nüüd meil 2,7:1. Kraatter'i järele oli Viinis varemalt (1897—1899) enesepoomine 29% teisel kohal (esimesel oli 31% enesetapete laskeriistaga), hiljem aga on enesepoomine ka siin esimesele kohale nihkunud, samuti kui Saksamaal ja Prantsusmaal.

Mis puutub eriti enesemürgistustesse, siis on meil praegu kõige sagedamini tarvitatav mürgid morfiim ja strühniin (ä 5 juhuga); teisel kohal seisab tsüankaali (4 juhtu), kolmandal — arseen (2 juhtu). — Ä 1 enesemürgistus on toimunud sublumaadiga, lüsooliga, väävelhappega, kokaiiniga, kloraalhüdraadiga ja söevinguga (Co).

Enesetappe põhjustena, resp. motiividena esinevad, niipalju kui seda enesetajate järelejäanud kirjade kui ka omaste, sugulaste ja naabrite seletuste järele arves-

tada võimalik: vaimlised häired 20 korda, „elutüdimus“ 16 korda, perekondlised tülid 10 korda, majandusline kitsikus 9 korda, õnnetu armastus 9, alkoholism (mees-
tel) 8, rasedus väljaspool abielu 3 korda.

Arvestades olemasolevate andmetega näeme, et suurimateks enesetapete põhjusteks osutuvad vaimlised häired. Teisel kohal seisab „elutüdimus“, milline enesetappe põhjuseks osutub lähidalt sugulasena eelmisele (vaiml. häired).

Eriti noori „elust tüdinenuid“ on terve rida, ja võib siin tähele panna isegi nende arvu juurdekasvu. Ei saa neid mitte hästi liigitada n. n. „füsioloogiliste“ enesetap-
jate hulka. Üldse on meil Eestis noorte enesetapjate arv võrdlemisi suur; pige-
mini tuleb siin enesetappe põhjusi otsida teatud psühhopaatilisest kons-
titutsioonist, niikui küll vahest suuremal hulgal meie enesetapjatest.

Järgnevad enesetappe põhjustena eelkäinud „perekondlised tülid“, „majandus-
line kitsikus“ ja „õnnetu armastus“. Kui võtta mehi ja naisi, siis on naisel õnnetu
armastus peaaegu kaks korda sagedasem enesetappe põhjus. Kaunis suur hulk
enesetappe juhtusid naistel (19%) on korda saadetud kuukordade ajal, mis veel enam
alla kriipsutab suguelus juurduvaid momente enesetappe motiividena naistel. Siia
kuulaksid ka „rasedus väljaspool abielu“, kuna meestel kaunis silmapaistva koha
enesetappe põhjusena omab alkoholism jne.

Kui jälgida patoloogilis-anatoomilisi muutusi meil lahkamisele
tulnud enesetapjatel, siis on suuremal hulgal nüüsgused olemas, kuid lähemalt
peatada nende juures siinkohal ei ole võimalik. Mainin vaid silmatorkavalt suurt
arvu harknäärme säilivust (thymus persistens) enesetapjatel (tervelt 20%). Tõenäi-
lik, et see asjaolu teatud osa etendab vastavate isikute enesetappe põhjuste hulgas,
sest harknäärme säilimine täiskasvanuil annab tunnistust üldisest sisesekreetsiooni-
häirest. Sagedased on patoloogilised muutused peaaegu ja ajukelmetes, eriti ajukoore
tunduv kahanemine, kuid on ka juhtusid, kus inimene eluajal tundud vaimuhaigena,
kuna aga ajus makroskoobiliselt ei olnud mingisuguseid muutusi märgata.